

Karrebækvej Lille Næstved

**NÆM 2004:113
KUAS 2003-2123-0547**

Prøvegravningsrapport

Næstved Museum 2006

Karrebækvej, Lille Næstved

Prøvegravningsrapport

NÆM 2004:113; KUAS 2003-2123-0547

Matr.nr. 12l, m, q og 17s

Ll. Næstved By, Herlufsholm Sogn, Ø. Flakkebjerg Herred, Storstrøms Amt (tidl. Sorø)

Stednr. 04.05.07

Forundersøgelse forud for byggeri. Kun den sydlige del (1. etape) blev undersøgt ved egentlig prøvegravning mens den nordlige kun ved besigtigelser. Der sås hovedsageligt opfyld og andre aktiviteter fra nyere og nyeste tid (18/1900-tallet), samt en ældre skelgrøft, som kan genfindes på udskifningskort. Kun et enkelt fyldskifte (stolpehul?) havde oldtidskarakter, men kunne ikke dateres i øvrigt.

Indholdsfortegnelse:

Abstract

Undersøgelsens forhistorie

Administrative data

Øvrige data

Topografi, terræn og undergrund

Målesystem

Udgravningsmetode

Undersøgelsens resultater

Anlægsliste og beskrivelse af søgegrøfter

Kort over udgravningsområde og søgegrøfternes placering

Abstract

Ved prøvegravning ud for byggeri, i Ll. Næstved By, fremkom hovedsageligt recente aktiviteter i form af opfyld fra 16-18/1900-tallet.

I den sydlige del (1. etape), hvor nedgravningen til en bunker fra 2. Verdenskrig havde forstyrret området en del, sås hovedsageligt opfyld og andre aktiviteter fra nyere og nyeste tid (18/1900-tallet), samt en ældre skelgrøft, som kan genfindes på udskiftningskort. Kun et enkelt fyldskifte (stolpehul?) havde oldtidskarakter, men kunne ikke dateres i øvrigt. Arealet skønnes således ikke at have yderligere interesse for museet.

Den nordlige del (2. etape) blev ryddet for den nyere bebyggelse umiddelbar forud for undersøgelsen, og nedrivningen havde skabt en del forstyrrelse. Afgravningen under de tidligere ejendomme blev dog sporadisk fulgt og der syntes ikke hér at have været ældre lag eller strukturer bevaret.

Undersøgelsens forhistorie

Forud for byggeriet af et supermarked på hjørnet mellem Karrebækvej og Slagelsevej i Ll. Næstved By (Næstved Kommunes lokalplan B10.2.2) foretog Næstved Museum en prøvegravning på området, der i syd tidligere havde været bebygget af bl.a. plejehjem (nedrevet omkring 1970, efterfølgende udlagt til parkeringsplads) og beboelsejendomme (i nord). Derudover har der ligget en bunker fra 2. Verdenskrig på stedet, som senere hen er blevet nedlagt og opfyldt. Især de bageste dele af matriklerne vurderedes dog stadig at kunne være urørt af nyere tids/moderne forstyrrelser, og ville kunne indeholde arkæologiske spor, der kunne bidrage til at belyse Ll. Næstveds bebyggelseshistorie.

Bydelen Ll. Næstved udgjorde i det meste af middelalderen en fuldt integreret del af Næstved By. Først i løbet af 1400-tallet blev den udskilt fra St. Næstved, og fik herefter status som landsby under Skovkloster. Dette skete i forbindelse med, at kongen fratog klosteret dets tidligere rettigheder over købstaden (herunder indtægter fra skatter, bøder og afgifter).

Vor viden om den bebyggelsesmæssige udvikling af Ll. Næstved, der har udgjort ca. 1/5 af middelalderbyen, er dog usædvanlig sparsom. Til at supplere, hvad de skriftlige kilder oplyser, kendes kun en enkelt lille gravning på Ll. Næstved-siden af Susåen, helt ved bredden af denne. Denne beskedne gravning bragte til gengæld væsentlige spor bl.a. indeholdende håndværksaktivitet (skomager) fra sen vikingetid/tidl. middelalder (jf. NÆM 1996:154). Det var således håbet, at der på det aktuelle grundstykke ville kunne findes uforstyrrede lag og strukturer fra bydelens middelalderlige faser.

Administrative data

Alle relevante papirer mht. sagens gang er arkiveret på Næstved Museum.

Bygherre var Dansk Butikstjeneste A/S, der også finansierede undersøgelsen.

Undersøgelsen blev foretaget af Næstved Museum, og al originaldokumentation opbevares dér.

Øvrige data

Prøvegravningen 1. etape blev foretaget d.8/9-2005, og registreringen af søgegrøfter samt fremkomne anlæg blev afsluttet d. 9/9-2005. Anden etape, der udelukkende omfattede besigtigelse, fandt sted fra ultimo januar 2006 og efterfølgende. I ugerne forud for dette var nedbrydningsarbejdet dog blevet sporadisk fulgt.

Undersøgelsen blev foretaget af stud. cand. mag. Mette C. Olsen.

Ansvarlig leder var museumsinspektør Thomas Roland, Næstved Museum.

Prøvegravningen blev udført ved hjælp af en rendegraver med en skovlbredde på 1,8 meter.

Topografi, terræn og undergrund

Prøveudgravningsområdet lå på en svag nordøstlig skråning mod Susåen, der løber kun få hundrede meter øst for undersøgelsesområdet. Arealet fremstår i dag forholdsvis jævnt

topografisk og terrænmæssigt set, hvilket dog skyldes - som det siden hen viste sig - indtil flere lag opfyld, bl.a. af en tidligere, formentlig fugtig lavning mod sydvest. Opfylden på arealet fremstod også kraftigst mod syd (især) og mod vest, og må ses som udtryk for en udfyldning og udjævning af den gamle lavning.

Undergrunden består af vekslende gulgrå-grå sand visse steder let opblandet med grus eller ler, flere steder findes der dog også alene ren grå sand i undergrunden.

Målesystem

Prøveudgravningsområde, søgegrøfter, skelgrøft og et enkelt muligt stolpehul blev indmålt med håndholdt GPS (System WGS 84; beregnet usikkerhed: 3-5 meter). Grøfterne er indmålt med et punkt i midten af hver ende og stolpehullet med et punkt omtrent i midten (koordinatlistor blandt originalmaterialet).

Udgravningsmetode

På grund af byggeriets planlægning, hvor den sydlige del skulle bebygges før den nordlige del var ryddet, blev forundersøgelsen udført i to etaper.

1. etape

På det ryddede parkeringsareal i syd blev med en rende-graver trukket fire søgegrøfter (Grøft 1-4) følgende udgravningsområdets orientering (NØ-SV). Det samlede prøveudgravningsområde, søgegrøfter og enkelte anlæg blev indmålt med håndholdt GPS. Anlæg samt forskellige opfyldslag blev enkelte steder snittet med spade og deres karakter, fyld og dimensioner blev beskrevet (se anlægsliste og beskrivelse af søgegrøfter). Der blev ikke hjemtagne fund ved undersøgelsen, og der foreligger ingen foto.

2. etape

Områdets nordlige del blev ryddet for bebyggelse (sent 1800/tidl. 1900-tal) umiddelbar forud for undersøgelsen, og nedrivningen havde skabt en del forstyrrelse. Afgravningen under de tidligere ejendomme blev dog sporadisk fulgt og der syntes ikke hér at have været ældre lag eller strukturer bevaret.

Undersøgelsens resultater

Der blev gravet fire søgegrøfter på i alt ca. 120 meter. I grøfterne fremkom stort set kun *opfyldslag*, vurderet ud fra de spredte fund og lagenes karakter formentlig tilhørende 1600 til 18/1900-tallet og med hovedvægten på de seneste århundrede. Opfyldslagene var særlig kraftige mod syd og vest, hvor der i undergrundsniveau kunne ses at have været en tidligere fugtig lavning. Store dele af opfylden er således nok tilført

I nordenden af Grøft 1-3 sås nedgravningen til en ældre *skelgrøft*, der kan genfindes på udskiftningskortet. Grøften blev ikke snittet, men sås som et ca. 1,5 m bredt nordvest-sydøst orienteret forløb. I overfladen registreredes både middelalderlige tegl, rødbrændt keramik (16-1800-tallet) samt porcelæn fra 18/1900-tallet. De middelalderlige indslag i grøftfylden må regnes som tilførte og kan således ikke knyttes til selve anlægget. Ligeledes vil det nok være tvivlsomt nødvendigvis at tage materialet som udtryk for middelalderlige bygninger på, eller i nærmeste omegn, af grundstykket. Grøften markerer et nordvest-forløbende skel, der tydeligt ses på målebordsbladet over området fra 1861. Skellet kan i øvrigt stadig erkendes i den nuværende matrikulering nordvest for undersøgelsesområdet. Vurderet ud fra kortmaterialet,

er der højest sandsynligt tale om et skel fra udskiftningstiden omkr. 1800. At dette er blevet sløjftet og udjævnet nærmest nuværende Karrebækvej underbygger antagelsen om, at hovedparten af opfyldsaktiviteten tilhører 1800/1900-tallet.

Udover skelgrøften fremkom ingen egentlige strukturer eller konstruktioner. Blot skal et enkelt muligt *stolpehul* sydlige i den østligste søgegrøft (Grøft 4) nævnes. Dette anlæg syntes af ældre karakter, og kunne eventuelt skulle henføres til tidligere bebyggelse på stedet (oldtid/middelalder?), uden dette dog kunne underbygges yderligere.

4·XII·2006
Næstved Museum

Mette C. Olsen

Anlægsliste og beskrivelse af søgegrøfter

NB! Når der i beskrivelserne af søgegrøfterne står "nordlig" betyder dette blot, at beskrivelserne er påbegyndt i søgegrøfternes nordlige ende og afsluttet i syd. 1,8 m nordlig betyder altså 1,8 m fra søgegrøftens nordlige ende.

Grøft 1:

Længde ca. 20 m, bredde ca. 1,8 m, LMK 272 (nord), LMK 271 (skelgrøft), LMK 276 og LMK 275 (syd).

Skelgrøft

1-2,5 m fra den nordlige ende nordlig inde sås nedgravningen til en skelgrøft. Fyld: Brun-mørkebrun, humøs, let lerblandet sand, nister + pletter med rødbrændt ler, enkelt randstykke af glaseret rødbrændt ler (ikke hjemtaget) forholdsvis homogen fyld, anlægget blev ikke snittet. Undergrunden på dette sted består af gulgrå-grå sand.

Opfyldslag

Over skelgrøften fandtes et ca. 40 cm tykt, mørkt lag, der fortsætter hele vejen hen i hele søgegrøften -> et opfyldningslag bestående af brun-mørkebrun, humøs, sandblandet ler, homogent, trækulsnister, rødbrændt ler (sandsynligvis tegl). Dette opfyldningslag kan genfindes i alle søgegrøfter placeret under 40-50 cm stabilgrus - der dækker hele området (tidl. parkeringsplads). I laget fremkom i de andre søgegrøfter munkesten og 16-1700-tals glaserede skår og 18/1900-tals porcelæn (ej hjemtaget). Det mørke, forholdsvis "fede"/lerede lag blev tykkere sydligt på området samt i Grøft 1 (længst mod vest). Dette hænger sandsynligvis sammen med eksistensen af et tidligere, lille vådområde umiddelbart sydvest for selve prøveudgravningsområdet, der er blevet opfyldt.

Moderne anlæg

Ca. 1 m nordlig inde i Grøft 1's østlige side ligger en gammel kloak, der fortsætter i hele søgegrøftens længde. Ca. 1-8 m nordlig ligger et dræn tværs over søgegrøftens bredde.

Ca. 8-10,5 m nordlig inde i Grøft 1 findes et gammelt betondæksel, og da det mørke opfyldningslag lå på højde med dette dæksel og igen dybere i hver sin ende af dækslet, bestyrker det opfattelsen af at det mørke og meget "fede"/lerede lag blot er et opfyldslag.

I Grøft 1's sydlige ende begyndte der at lugte stærkt af benzin, og graveriet standses, da der ikke så ud til at være mere at komme efter.

Grøft 2:

Længde ca. 26 m, bredde ca. 1,8 m, LMK 269 (nord), LMK 270 (skelgrøft) og LMK 278 (syd).

Skelgrøft

Ca. 1,6-3,0 m nordlig sås skelgrøften. Fylden virker lidt lysere her end i Grøft 1, muligvis fordi der i Grøft 1 kan have været lidt opblandet med det overliggende opfyldslaglaget. Fyld i skelgrøft: Brun, humøs, forholdsvis homogen, meget let lerblandet sand, spredte trækulsnister, enkelt skår af rødbrændt keramik - ikke hjemtaget, enkelte stykker rødbrændt ler.

Opfyldslag

Over skelgrøften atter opfyldslaglaget, der ikke virker nær så tykt nordligt i Grøft 2 (enkelte steder ikke tykkere end 10-20 cm) som sydligt, hvor det er op til 70 cm tykt, og desuden ligger det dybere i niveau her end i Grøft 1. Fyld: Mørkebrun, humøs, let sandet ler, meget "fed", homogen. Fund: "nyere" potteskår og porcelæn, murbrokker, "middelalder"-tegl og munkesten og glaserede potteskår, muligvis 1700-tallet (ej hjemtaget).

Bunker

Ca. 11-19,0 m nordlig i Grøft 2 fandtes nedgravningen til en bunker fra 2. Verdenskrig, opfyldt med grå sand og større sten samt et lidt mørkere mere humøst opfyldningslag.

Undergrunden består af grå lerblandet sand.

Grøft 3:

Længde ca. 33 m, bredde ca. 1,8 m, LMK 267 (nord), LMK 268 (skelgrøft) og LMK 269 (syd).

0-4,0 m nordlig dræn på tværs af søgegrøften.

1,7-3,3 m nordlig sås skelgrøft (jf. Grøft 1) på tværs. Fyld: Maskinfremstillet mursten + evt. en knækket munkesten (ej hjemtaget), der lå i overfladen - muligvis rester fra det mørke opfyldslag ovenover, som er ca. 20 cm tykt på dette sted. Jf. i øvrigt Grøft 2 for en fyldbemærkning af skelgrøften. 16,0 m nordlig er det fede opfyldningslag under stabilgruslaget ca. 35 cm tykt. Længst mod syd i Grøft 3 (29,0-33,0 m) lå det fede opfyldningslag under ca. 45 cm stabilgrus og var (i søgegrøftens østlige side) ca. 35 cm tykt, mens det blev betydeligt tykkere (50 cm) i søgegrøftens vestlige profil.

Laget af stabilgrus øverst i Grøft 3's nordlige ende var ca. 40-50 cm. Undergrunden består af gulgrå, let ler- og grusblandet sand, men der findes

iøvrigt områder med ren grå sand.

4,0-7,0 m nordlig findes rester af en *brønd* samt nedgravning og tilløb (med rør) til denne.

6,5-14,0 m nordlig flere *dræn* i forskellige retninger.

14,0-15,2 m nordlig stikkende ind i søgegrøftens østlige side en firkantet *betonbrønd* el. lign.

17,0 m nordlig her lå (midt i søgegrøften) en større *nedgravning* eller grube; 10-15 cm dyb, dia. 60 cm, uregelmæssig bund, homogen, let humøs, rødbrun, let sandbl. ler -> sandsynligvis bunden af en større grube.

Grøft 4:

Længde ca. 35 m, bredde ca. 1,8 m, LMK 265 (nord) - ligger muligvis en smule for langt mod nord, LMK 266 (en tværgående grøft), LMK 282 (stolpehul?) og LMK 281 (syd).

Skelgrøften kunne ikke umiddelbart genfindes, men på tværs af søgegrøften (ca. 9-11,0 m nordlig; LMK 266) sås dog en grøft(?) fyldt med hvid kalk der kan skulle relateres til skelgrøften. Der er dog en lille retningsafvigelse sammenlignet med resten af skelgrøften .

I Grøft 4's østlige profil fandtes flere lag af forskellig *opfyld* i varierende tykkelse fra 10 til 20 cm, denne opfyld ligner ikke det ellers meget homogene og karakteristiske lag af "fed" jord, som ellers går igen i Grøft 1, 2 og 3. Forholdet skyldes evt. at denne del op ad Karrebækvej har været bebygget, og opfyldslaget her bortgravet eller aldrig udlagt på denne del. En del af opfylden i Grøft 4 består desuden af en meget "rødlig" jord, der muligvis kan skyldes forurening.

Følgende LMK-nr. afgrænser 1. etape:

LMK 264 (nordøst), LMK 273 (nordvest), LMK 274, LMK 277 (sydvest) og LMK 280 (sydøst samt hushjørne).

Øverst i Grøft 4 fandtes et lag stabilgrus (tyndest i den nordlige ende) på 30-40 cm Derefter fulgte et brunt til mørkebrunt (10-20 cm) mere heterogent lag af *opfyld*; humøs, let lerblandet sand, trækulsnister, nister + pletter af rødbrændt ler samt mange forskellige "fund" - maskinfremstillet mursten, glaseret keramik (muligvis 16-1700-tallet), nyere porcelæn, jern, munkesten, enkelte dyreknogler mv. -> dette opfyldslag forekommer at stamme et andet sted fra end den "fede" opfyld fra de øvrige søgegrøfter. Under det mørke lag findes et tilsvarende tykt (10-20 cm) lag af en meget rødlig jord; ingen humus, let lerblandet sand til sandblandet ler. Ifølge maskinføreren kunne dette lag ligne forurenede jord. Laget slutter ca. 10 m nordlig i Grøft 4. Muligvis er den opfyld, som findes længst mod syd i Grøft 4 lidt mere lig opfylden i Grøft 1, 2 og 3, den virker dog langt fra så fed og ensartet som den øvrige opfyld.

Ca. 12,5-25,5 m nordlig findes *fundamentsrester* med recente mursten (rød og gul), kakler, jern, murværk (formentlig en kælder) samt noget betonfundament længst mod syd -> der har tidligere ligget plejeboliger på dette sted. Det ser ud til, at det mørke opfyldslag er fortsat hele vejen hen over alle disse recente husrester.

Ca. 26,5 m nordlig i Grøft 4 lå et *dræn*.

Ca. 33,0 m nordlig i Grøft 4 findes et fyldskifte, der muligvis kan være et *stolpehul* (LMK 282): Dia. 35,0 cm, dybde 15 cm. Fyld: Brun, humøs, let lerblandet sand, let opblandet med gullig undergrund dog forholdsvis homogen, enkelte trækulsnister, nister af hvid kalk samt en enkelt nist af rødbrændt ler.

**Karrebækvej, Ll. Næstved
(samlede areal)**

NÆM 2004:113; KUAS 2003-2123-0547

